

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ І ГЛОБАЛІЗАЦІЯ

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

У статті осмислюється вплив процесів глобалізації на відродження національної ідентичності.

Вступ

Як відомо, питання національної ідентичності особливо гостро постає в наш час, і не рідко пов'язується з глобалізацією. Під глобалізацією розуміють, як правило, процес інтеграції таких сфер життєдіяльності суспільств, як економіка, політика, культура з метою їхнього підведення до єдиних стандартів розвитку. Глобалізація, таким чином, має на меті привнести нову модель світового устрою, в якому мають діяти єдині пріоритети співіснування націй. Вочевидь, глобалізація прагне вирішити такі питання, як налагодження перспективи подальшого розвитку економічної основи світу, при цьому політика і культура мають стати потужними допоміжними ланками у цьому процесі змін. За таких обставин стає зрозумілим, що ідея співпраці у певній єдиній світовій системі є досить позитивною при вирішенні смислових питань подальшого розвитку цивілізації. Проте в плані реалізації такого глобального розвитку людства окреслюються сьогодні і певні проблеми. Одна із таких проблем може окреслюватися, коли звертаємо увагу на сьогоднішні явища, пов'язані з відродженням національної ідентичності. В результаті маємо непросту ситуацію, коли, з одного боку, начебто є прагнення зберегти окремі національні самобутності, але з іншого, – є загроза опинитися поза межами процесу глобалізації і у такий спосіб ризикувати, бути не залученими до об'єктивних глобальних процесів, за якими розгортається новий світовий устрій. Останнє, власне, і може нести у собі негативні наслідки, оскільки нації, яких оміне процес глобалізації, ризикують бути фактично полишеними прогресивних основ свого розвитку у майбутньому світі. Такий стан речей не може не турбувати, так як прискіпливе ставлення окремих націй або певних політичних сил тих чи інших країн до відродження та збереження ознак ідентичності, а то і фундаменталізмів, сьогодні має місце, а з подальшим розвитком глобалізації може посилюватися. Варто додати, що власне глобалізація є ще й процесом специфічним у тому відношенні, що далеко не кожні країни можуть бути залученими до цього процесу. Річ у тім, що глобалізаційний розвиток за своєю суттю навряд чи прагне залучати до себе усіх охочих, а скоріше, навпаки, залучає і буде залучати лише ті суспільства, які є цікавими для глобалізації з точки зору корисливості. Мова може йти про природні ресурси, економічний потенціал, освіту та інші перспективні можливості окремо взятого суспільства.

Отже, слід зазначити, що процеси відродження національних ідентичностей в окремих країнах можуть негативно позначитися на їх місці і ролі в глобальному світі, що, в свою чергу, може призвести у майбутньому до ситуації, коли такі суспільства

омине процес глобалізації і вони можуть опинитися в умовах аутсайдерів у плані суспільного розвитку, на відміну від націй, що глобалізуються, інтегруючись у єдину цілісність на паритетних засадах.

Аналіз досліджень і публікацій

Різні питання ідентичності, й зокрема національної ідентичності, в умовах глобального розвитку і взагалі особливості розвитку постіндустріального суспільства, мають місце у наукових працях таких відомих вчених як: Д. Белл, Е. Гідденс, С. Хантінгтон, Р. Дарендорф, В. Іноземцев, М. Кастельс, О. Тоффлер. Д. Белл цікаво викладено власну теорію постіндустріального суспільства як такого, що приходить на зміну індустріальному. Головними рушіями прогресу у такому суспільстві виступають інформація і знання. Е. Гідденс розглядає глобалізацію як процес, що тільки розпочинає свій розвиток, і наголошує на тому, що за всю історію цивілізаційних видозмін сучасні процеси глобального розвитку є кращими, оскільки піднімають питання про згуртованість людства для подолання тих економічних, екологічних, політичних і соціальних викликів, що сьогодні постали у світі.

С. Хантінгтон відокремлює мову і релігію як основні чинники національної ідентичності. У своїй праці «Зіткнення цивілізацій» вчений визначає проблему конфліктів між цивілізаціями як реакцію окремих країн чи то цивілізацій на процеси глобального розвитку. Він висловлює песимістичні думки стосовно до утворення у процесі глобалізації універсальних мови і релігії. В іншій своїй праці «Хто ми?» (2004) С. Хантінгтон робить акцент на необхідності відродження американської національної ідентичності, в такий спосіб закликаючи американців до збереження національної самовизначеності.

Р. Дарендорф відомий як теоретик так званого «сучасного соціального конфлікту», де він відокремлює правлячі класи суспільства і ті, що опиняються з різних причин декласованими. Така ситуація може призводити до певних небезпек, з-поміж яких втрата декласованими громадянами відчуття власної приналежності до певного соціуму, такий стан речей ще інколи називають аномією – терміном, що вперше вжив Е. Дюркгейм. Із цього приводу заслуговує на увагу думка Р. Дарендорфа про те, що правлячий стан не тільки не зацікавлений у поверненні до норм життя декласованих елементів, але і створює іншу проблему – расово-етнічну. Такий сценарій існування соціуму, на думку Р. Дарендорфа, не може сприйматися спокійно при розбудові відкритого громадянського суспільства.

В. Іноземцев у своїй книзі «Розколота цивілізація» (1999) говорить про особливості

формування постеконічного суспільства, вказуючи на неоднорідність сучасного нам світу, наявність у ньому соціальної напруги, визначає етапи розвитку глобального світу.

Перспективи глобального розвитку викладені також в наукових шуканнях Г. Колодко, де вчений піднімає питання глобалізаційного процесу як певної гри, в якій перемога має бути за сильнішими, тобто тими країнами, які зможуть бути світові чимось корисними.

Наукова творчість Е. Тоффлера, перш за все, цікавить автора розподіленням історії людства на три хвили розвитку, а саме: доіндустріальне суспільство – перша хвиля; індустріальне суспільство – друга хвиля; постіндустріальне суспільство – третя хвиля. Сьогодні, якщо йти за такою схемою, то ми є свідками зародження третьої хвилі розвитку цивілізації, а саме постіндустріального суспільства. За Е. Тоффлером, постіндустріальне суспільство характеризується владою інформації, а значить буде супроводжуватися розвитком електронно-обчислювальної техніки, біоіндустрії тощо.

Певний внесок у дослідження проблем глобального розвитку світу роблять вітчизняні дослідники, з-поміж яких Е. Афонін, А. Колодний, В. Лях та інші вчені.

Постановка завдання

Завдання статті полягає у таких моментах:

- встановити причинності відродження національної ідентичності та фундаменталізмів у наш час;

- визначити відродження національної ідентичності як фактор, що може створювати перепони на шляху залучення окремих країн до процесів глобалізації;

Основна частина

На початку ХХІ ст. все більш актуальними стають питання, що стосуються проблем глобального розвитку світу. І з-поміж таких проблем не останнє місце, на думку автора, займає питання впливів глобалізації на таке явище, як національна ідентичність. Перш за все, необхідно говорити про кризу ідентичностей, яка виражається у відродженні або поверненні до минулого, або характеризується втратою колишніх зв'язків із минулими традиціями та цінностями життя, на зразок таких як мова, релігія та інші ознаки національної ідентичності. В одній зі своїх публікацій вітчизняний дослідник В. Лях говорить про те, що ідентичності не є, так би мовити, раз і назавжди встановленими цінностями. «...Досвід людства свідчить, що ідентичності не є чимось раз і назавжди даними. Залежно від умов, історичного періоду вони змінюються, і змінюються саме в напрямі від більш сталих до менш тривких» [1, с.105]. Виходячи із розуміння такої природи ідентичностей, можна дійти висновку, що трансформація ідентичностей у добу глобалізації є закономірним процесом, який властивий у перехідні епохи в історії людства. Якщо йти за Е. Тоффлером, то сучасна нам епоха змін у світі є третьою хвилею цивілізаційного розвитку людства. Про трансформації певних форм ідентичностей, і зокрема релігії, зазначає вітчизняний дослідник А.

Колодний: «Думаю, що століття, яке почалося, постане насамперед віком подальшої дехристиянізації (або, як кажуть, «внутрішньої секуляризації») традиційного християнства, його конфесій» [2, с.303]. З цього приводу варто замислитись, а чи не є вище означені тенденції трансформації певних форм національних ідентичностей, зокрема, таких як, релігія і мова, рухом до встановлення чи формування якихось універсальних ідентичностей, що будуть спільними для усіх учасників глобалізації на відміну від національних локальних? Як виявляється, у цьому відношенні думки вчених не є одностайними. Наприклад, американський дослідник С. Хантінгтон у своїй праці «Зіткнення цивілізацій» ставить під сумнів процес формування у майбутньому універсальних релігії і мови. «Шанси на появу універсальної релігії не набагато вищі, ніж на виникнення універсальної мови» [3, с.86]. При цьому С. Хантінгтон апелює до того, що сьогодні відроджуються національні релігії та мови і що інколи це призводить навіть до виникнення певних фундаменталізмів. Не можна не помітити, що С. Хантінгтон є схильним скоріше до збереження форм національної ідентичності. І цьому підтвердженням є його інша праця, яка має назву «Хто ми?» Виклики американській національній ідентичності (2004). В цій праці дослідник акцентує увагу на необхідності американцям прагнути до збереження своїх історичних національних ідентичностей і застерігає від їх розщеплення у вирі глобалізаційних процесів. «У світі, де культура і особливо релігія, формує зв'язки між людьми й провокує конфлікти, американці можуть відновити національну ідентичність і заново набути національну ціль через відродження культури та віри» [4, с.48].

Афонін Е., Бандурка О., Мартинов А. у монографії «Велика розтока (глобальні проблеми сучасності: соціально-історичний аналіз)» (2002), теж відмічають таку тенденцію, вважаючи, що релігійне підґрунтя відіграє важливу роль стримуючого фактору на шляху до універсалізації поглядів на розвиток світу. Відповідно, знаходимо у їх монографії з цього приводу такі рядки: «Найбільш складним питанням у дискусії глобалістики є проблема збереження релігійної і національної ідентичності, у центрі якої знаходиться перспектива соціокультурної уніфікації сучасних локальних цивілізацій» [5, с. 124].

Насправді можна констатувати, що деінде відбувається процес реагування на глобальний розвиток у формі повернення до національних ідентичностей. І дійсно, найбільше цей феномен сьогодні виявляється у релігійній та мовній площині. Однак слід зауважити, що прискіпливе оберігання власних національних ідентичностей в умовах, коли йдуть об'єктивні тенденції глобалізації світу, не є, на думку автора, таким уже безпечним явищем. Скоріше, навпаки, відродження національних ідентичностей і фундаменталізмів може призвести до негативних наслідків, оскільки глобалізаційний процес, власне, як і багато що, у світі скеровується певною мотивацією. Ця мотивація несе в собі інтереси, які покладені в основу глобального рушія.

Така ситуація означає, що далеко не всі країни світу можуть бути долучені до прогресивних надбань глобального розвитку, так як даний процес глобалізації обирає і, на думку автора, буде обирати лише ті країни, які виявляться чимось цікавими для глобалізаційного процесу. Останнє свідчить про те, що не варто беззастережно ігнорувати об'єктивний процес глобалізації, адже наслідки можуть бути вкрай негативними. З цього приводу знаходимо у польського дослідника Г. Колодко іаке підтвердження вище означеному: «Глобалізація полягає не тільки у створенні єдиного світового ринку типу капіталістичного. Вона також являє собою широкомасштабну гру інтересів, гру ризиковану і конфліктогенну. Деякі народи і країни можуть мати більше вигоди з цієї гри, деякі менше, а деякі – і зовсім програти у великих перетвореннях на злам тисячоліть» [6, с.17]. У такий спосіб маємо ситуацію, яка полягає у вибірковості процесів глобалізації, оскільки одного бажання глобалізуватися та ще й на рівних з усіма учасниками цього процесу засадах може виявитися за мало для тих чи інших країн. Це, в свою чергу, свідчить про те, що нації, які прагнуть іти в ногу з часом, а не залишатись на узбіччі цивілізаційного розвитку, мають замислитись над цим питанням, а фактори відродження різних національних ідентичностей під впливом розвитку глобалізації, звичайно, можуть ставати певною мірою перепорою до вступу у глобалізаційний процес на повноправних засадах. Г. Колодко окреслюючи цю ситуацію, говорить: «Нині ключове питання полягає ось у чому: що робити аби внаслідок синхронного розвитку процесів трансформації та глобалізації не бути відтісненими на задвірки глобального містечка?»

Оскільки через багато історичних причин, як географічних, так і історичних та політичних, неможливо стати її центром, треба думати про те, як приміститися хоча б на його околиці, в міру вигідно, причому для всіх, а не тільки «еліти» [6, с.19]. Ми не дарма наводимо цитати з праці цього польського вченого, оскільки його дослідницькі розвідки із глобалізації стосуються країн, зокрема, постсоціалістичних, до яких входить і Україна як країна, що розвивається, а значить питання встигнути у потяг глобалізаційного розвитку на оптимальних для себе ролях виявляється вельми актуальним завданням і для нас. Неважко збагнути, що у разі невдахи для України глобальних трансформацій невідомо на які ролі у подальшому світовому порядку доведеться очікувати. Як правило, це є існування, що приречене на відсталість перш за все в економічному відношенні, що, в свою чергу, буде диктувати низку невирішених питань, пов'язаних, зокрема, з бідністю, тобто низьким рівнем матеріального життя населення. За таких умов можливий подальший розвиток економічної експлуатації таких осередків цивілізації, особливо у вигляді дешевої робочої сили, використання існуючих ресурсів країни без віддачі для неї самої. Ось, власне, лише деякі досить невтішні перспективи, що можуть очікувати ті країни, що опиняться за межами глобального розвитку.

Отже виходить, що за рівноправну участь у

глобальних процесах необхідно боротись, а значить і докладати певних зусиль, щоб країна за тими чи іншими ознаками була визнана гідним партнером у справі розбудови майбутніх глобальних ознак світового устрою. З цього приводу у Г. Колодко знаходимо такі міркування: «Проблема місця під сонцем – найбільша, перед якою ми стали на початку ХХІ сторіччя. Перед нею стоїть кожна постсоціалістична країна – як Польща, так і Таджикистан, Білорусь і Хорватія, Україна і Чехія. Ніхто не приречений на невдачу заздалегідь, але також нікому а рїогї не обіцяно успіху» [6, с.17]. Дивлячись на такий стан речей, маємо усвідомлювати, що сьогодні ще є шанси і їх ніхто не заперечує до того, щоб стати рівноправними гравцями на ниві глобального розвитку. Цей шанс дійсно продиктований тим міркуванням, що сьогодні, як вважає низка вчених, глобальний розвиток людства перебуває лише на початку свого руху. В такий спосіб ті чи інші країни перебувають у чи не вирішальному моменті історичного розвитку, коли треба не тільки усвідомлювати об'єктивність процесу глобалізації, але і відповідно діяти, долучаючись до нього, пропонуючи від себе щось корисне для глобалізації загалом. Вочевидь, можна стверджувати, що на сьогодні ми не знаємо, на який проміжок часу затягнеться процес утворення глобального світу, але необхідно чітко усвідомлювати і пам'ятати про об'єктивну сутність цього процесу. Пам'ятати про це, на думку автора, означає думати і дбати про майбутнє країни.

Дослідники Е.Афонін, О.Бандурка, А. Мартинов у своїй монографії зазначають: «У глобальному діалозі цивілізацій політичне партнерство споконвічно ускладнюється соціокультурною проблематикою, цілісністю і унікальністю кожної цивілізації ставлять природні бар'єри на шляху до діалогу» [5, с.123]. Ця обставина підтверджується, можливо, найбільш ґрунтовно у праці С. Хантінгтона «Зіткнення цивілізацій», що вже згадувалась вище. Власне, американський дослідник говорить про конфлікти між цивілізаціями саме на основі соціокультурних ознак, що розвиваються або можуть бути розвиненими внаслідок тиску з боку глобальних тенденцій розвитку на окремі самобутні культури. Але чи означає це, що така ситуація залишиться назавжди? Як на думку автора, - це питання є досить суперечливим, оскільки, як уже зазначалося, процес видозміни ідентичних приналежностей уже тривав в історичній спадщині людства, а отже, можемо припустити, що і сьогоднішній тиск на локальні соціокультурні цінності під впливом глобалізації може у майбутньому посилитись і в певний історичний час одержати гору над реакціями з відродження національних ідентичностей. З цього приводу у вітчизняного дослідника В. Ляха знаходимо такі міркування: «Якщо звернутися до історії розвитку людства і простежити, яким чином відбувалося становлення ідентичностей, то можна констатувати, що нинішня криза не є першою. Перехід від традиційного аграрного суспільства до індустріального теж супроводжувався «кризою ідентичності» [1, с.104].

Вочевидь, з означеного можна усвідомити, що дійсно ідентичності можуть за певних історичних обставин підлягати змінам. Глобальний розвиток світу якраз і є тією обставиною, що несе у собі кардинальні видозміни в економіці, політиці і культурі. При цьому однією з цілей глобалізації є формування громадянина світу, який має усвідомлювати людство, як єдиний, злагоджений організм. У такий спосіб стає можливим уникнути сьогоdnішніх конфліктних ситуацій у соціокультурній площині, оскільки за таких умов нівелюється таке зрівняння як своє і чуже, що може викликати суперечності, а значить і конфлікти. Можемо стверджувати, що реакції на зразок відродження різних ідентичностей, зокрема релігії, мови тощо, є природними, але в перспективі розвитку глобалізації можуть послаблюватись і нівелюватись, як це було з кризою ідентичностей і в минулому. Сама ж об'єктивність процесу глобалізації диктується зростаючою роллю інформатизації суспільств, яка з часом тільки збільшується. Яскравим прикладом цього є світова інформаційна мережа – Інтернет, що сьогодні може бути чи не в кожній оселі. Така ситуація прямо засвідчує, що людство дійсно входить в історичну епоху інформаційного суспільства, за означеннями Д. Белла і Е. Тоффлера. Швидке прискорення всеохоплюючої інформатизації суспільства дає підстави говорити про незворотні тенденції розвитку глобальних чинників людської цивілізації. Тож не є дивним той відомий факт, що саме інформація і знання стають головними чинниками благополуччя у новому інформаційному суспільстві. До речі кажучи, якраз за таких обставин колишні постсоціалістичні країни, зокрема й Україна, могли б використати тут свій шанс потрапити до когорти держав, що на рівноправних засадах крокують шляхом глобалізації. Такий шанс може критися в міцних до недавніх пір традиціях нашої освіти, які, щоправда, інертно пов'язані з радянською системою освіти, що була, як відомо, однією з кращих у світі. Проте сьогодні, на жаль, ми можемо бути свідками втрати того орієнтиру освітньої якості, яка була досягнута за радянських часів. Належна увага до якості освітнього рівня населення дає можливість бути кращими у цьому відношенні і, може, на думку автора, зробити Україну конкурентно-спроможною на шляху боротьби за «місце під сонцем» у глобальному майбутньому світі.

Висновки

Звичайно, глобалізація як світовий процес сьогодні має неоднозначні відгуки. Для одних - це перспектива майбутнього розвитку людства, для інших – це, навпаки, явище із негативним забарвленням. У Г. Колодко в цьому відношенні знаходимо міркування, що глобалізація це «поняття, яке для одних асоціюється з долученням до найвищих досягнень цивілізації, культури та прогресу сотень мільйонів людей в усіх куточках планети... Для інших глобалізація – синонім поглиблення кричущих протиріч світового розвитку, синонім карколомного зростання соціальної несправедливості, нерівності в розподілі ресурсів та

багатств...» [6, с.5]. Проте не дивлячись на неоднозначність поглядів стосовно процесу глобалізації, слід пам'ятати про її об'єктивну тенденцію, яка буде визначати в подальшому розвиток світового устрою.

Отже, слід зазначити, що глобалізація, провокуючи відродження національної ідентичності у тих чи інших куточках світу разом із тим залишає чимало запитань до відповідей. Так, можна стверджувати, що певні країни відроджуючи свої ідентичності, наприклад, релігію і мову, прагнуть зберегти свою національну самобутність, загроза якій наче б то вбачається у процесах глобалізації. Проте є й інший бік цієї ситуації, який полягає у тому, що глобалізація не прагне, як виявляється, приймати до своїх лав усіх бажаних на рівноправних засадах. Це, у свою чергу, означає, що глобалізація, будучи при цьому об'єктивним процесом руху світової історії, обирає лише ті країни, які стануть їй у пригоді, тобто будуть чимось корисними чи то в освіті, чи в економічному відношенні тощо. Тому за таких обставин країни, що зятято боронять від глобалізації свої національні кордони, не виключено, що ризикують залишитися за межами світового глобального розвитку. В цьому відношенні великого значення набуває актуалізація уваги до питання про об'єктивну сутність глобалізації. Вочевидь, що через освітню систему необхідно залучати населення до грамотності в питаннях глобального розвитку. Останнє дасть можливість широким верствам населення, і зокрема інтелігенції, бути обізнаними в тих чи інших тонкощах, особливостях глобалізації і правильно сприймати її тенденції. Останнє означає, що людина, розуміючи сутність глобального розвитку, буде обирати вірну позицію в його оцінці. Така постановка питання є вкрай важливою оскільки від ідеологічного вибору подальшого існування залежить майбутнє країни. Висвітлення базових основ глобалізації є важливим і для засобів масової комунікації. Мова йде про відповідно телевізійні передачі, радіомовлення, проведення на різних підприємствах, в установах, організаціях заходів, подібних до колишніх політінформацій тощо. В закладах освіти, з метою підвищення грамотності учнів і студентів, є сенс запроваджувати спецкурси, що торкалися б проблем глобалізації. Маємо усвідомлювати, що тільки належно реалізуючи подібні ідеї можна очікувати від більшості населення, різних соціальних верств адекватних поглядів на процеси глобального розвитку світу і прийняття ними вірної громадянської позиції щодо майбутнього розвитку країни.

Список літератури

1. Лях В. Нові форми ідентичності в добу глобалізації // Інформаційне суспільство у соціально-філософській ретроспективі та перспективі / В.В. Лях, В.С. Пазенюк, Я.В. Любимий, К.Ю. Райда, В.К. Федорченко, О.М. Йосипенко, О.М. Соболев, Н.А. Фоменко, О.П. Будя, Ю.О. Безукладніков. – К.: ТОВ «XXI століття: діалог культур», 2009. – 404 с.
2. Колдодний А. Християнство за умов глобалізації // Людина і культура в умовах глобалізації // Збірник наукових статей. – К.: Видавець ПАРАПАН, 2003. – 400 с.
3. Хантингтон, С. Столкновение цивилизаций / Самюэль Хантингтон; пер. с англ. Т. Велимеева. – М.: АСТ МОСКВА, 2006. – 571, [5] с. – (Philosophy).

4. Хантингтон С. Кто мы?: Вызовы американской национальной идентичности / С. Хантингтон; Пер. с англ. А. Башкирова. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига», 2004. – 635, [5] с. – (Philosophy).

5. Афонін Є.А., Бандурка О.М., Мартинов А.Ю. Велика розтока (глобальні проблеми сучасності: соціально-історичний аналіз) / Укр. тов – во сприяння соц. інноваціям, Від. інф. – бібл. забезпечення Апарату Верховної Ради України. – К.: Видавець ПАРАПАН, 2002. – 352 с. – (Сер. «Відкрита дослідницька концепція», Вип. №2).

6. Колодко, Гжегош В. Глобалізація і перспективи розвитку постсоціалістичних країн. – К.: Основні цінності, 2002. – 248 с. – (Сер. «Сучасна думка»)

7. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт

социального прогнозирования. Пер. с англ. / Иноземцев В.Л. (ред. И вступ. Ст.). М.: Academia, 1999. – 956 с.

Иноземцев В.Л. Расколотая цивилизация. – М., Academia – Наука, 1999. 740 с.

8. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура : Пер. с англ. под науч. ред. О.И. Шкаратана. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.

9. Тоффлер Э. Третья волна: Пер. с англ. / Э. Тоффлер. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2004. – 781 с.

10. Толстоухов А.В. Глобалізація. Влада. Еко-майбутнє. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. – 308 с.

11. Фридман, Т Плоский мир: Краткая история XXI века / Томас Фридман; пер. с англ. М. Колопотина. – М.: АСТ Москва: ХРАНИТЕЛЬ, 2007. – 601, [7] с. – (Philosophy).

О.В. Русул

НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ И ГЛОБАЛИЗАЦИЯ

В статье осмысливаются влияния процессов глобализации на возрождение определенных элементов национальной идентичности.

O. Rusul

THE NATIONAL IDENTIFICATION AND THE PROCEESS OF GLOBALIZATION

This article deals with the influences of the globalization processes on the regeneration of some features of national identifications.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2010.

УДК 141.7

О.Д. Садов'як, пошукачка

КОРАН У КОНТЕКСТІ ЕПІСТЕМОЛОГІЇ МОВИ

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Стаття присвячена методології дослідження тексту Корану в соціокультурному просторі минулого і сучасного.

Вступ

Однією з головних рис сучасної науки є прагнення до саморефлексії, аналізу експериментального і теоретичного матеріалу, який був накопичений в різні історичні періоди та в різних країнах світу. Дослідження науки як соціального феномену обумовлено самою логікою її розвитку, великою кількістю досліджень і досягненнями в конкретних галузях знання. Але традиційні методи, які були розроблені в позитивістському аспекті, не завжди чітко і повною мірою висвітлюють тенденції розвитку науки. У багатьох випадках їх неможливо використати для адекватної інтерпретації інтелектуальних здобутків попередніх генерацій. Наукові дисципліни не можуть бути репрезентовані у вигляді «архіву» як застиглого нагромадження вчень, теорій і концепцій. Їх можна розкрити у вигляді динамічної (і системної) моделі соціального феномену, який постійно модифікується.

Ступінь наукової розробки проблеми

Важливим є досвід філософського обґрунтування нових підходів у сфері методології міститься в теорії та практиці постмодернізму. Виходячи з мети та завдань нашого дослідження, ми, в якості вихідної, вважаємо «теорію епістем» видатного французького філософа ХХ ст. М.Фуко. У праці «Слова і речі. Археологія гуманітарних наук» він розробляє оригінальний метод визначення мисленнєвої своєрідності установок пізнання тієї або іншої доби. М.Фуко співвідносить такі галузі людського знання, які не пов'язані між собою: вчення про мову, природну історію і політичну економію. Французький мислитель описує їх

еволюцію від доби Ренесансу до початку ХІХ ст., при цьому він виявляє їх загальні «епістемі», або історичні а ргіогі.

Епістема в теорії М.Фуко – це, по-перше, знання; по-друге, спосіб фіксації «порядку буття», який встановлює, формує характер взаємовідносин між «словами» і «речами». Завдяки цим взаємовідносинам і вибудовуються «коди сприйняття», що є характерними, специфічними для конкретної доби. На їх основі практика пізнання породжує висловлювання, які тіснопов'язані з об'єктами, що пізнаються. Розподіляються вони в кожній епістемі неоднаково, тому, якщо «речі» можуть бути тотожними в окремих історичних епохах, то «слова» для кожної епістемі є специфічними. Загалом епістема – це пізнавальний універсум, сукупність форм знання, яка є характерною для кожної конкретної історичної доби і яка має власні національно-мовні версії. Окрім того, це – внутрішні структури ідей, що змінюються в історичному русі (як ми зазначали вище, за термінологією М.Фуко, а ргіогі), які є специфічними для кожного періоду культури і які визначають зміст процесів пізнання, а також є основою іманентної організації простору пізнання. Особливу увагу в цьому просторі М.Фуко приділяє семантиці та функціям мови. В такий спосіб він продовжує традиції філософії логічного аналізу мови Л.Вітгенштайна і Б.Рассела, логічного позитивізму Р.Карнапа, М.Шліка та інших членів Віденського гуртка. Слід підкреслити, що «мова» у М.Фуко не є мовою у лінгвістичному значенні цього слова. Це, скоріше, є метафорою можливості співставлення різнорідних феноменів людської культури, загального механізму духовного